

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE ORGANIZATIONAL REGION DEVELOPMENT

Анотація. Регіон представляє собою досить складний територіально-промисловий комплекс (ТПК) з досить складною структурою, складом окремих структурних одиниць та рівнем спеціалізації, тому потребує посиленої уваги до розробки стратегічних напрямів розвитку та функціонування ТПК кожного регіону, що є головним завданням територіального управління.

Summary. The region presents itself as a rather complicated territorial industrial complex (TIC) with a rather complicated structure, a combination of separate structural units and the specialization level that requires special attention for working out strategic directions of development and functioning of TIC of each region, which is the main goal of the territorial management.

В сучасних умовах економічного розвитку найбільш суттєве значення має регіональне управління як складова розвитку загальнодержавної економіки. Регіональна економіка виступає як частина (елемент) економічної системи в цілому і має свої особливості. Вони полягають в наступному: по-перше, це територіальна цілісність, визначена як адміністративна одиниця, по-друге, природнокліматичні умови, що визначають характер регіонального господарського комплексу (природні ресурси, розвиток видобування корисних копалин тощо), по-третє, це населення (трудові ресурси), ступінь його виробничої кваліфікації, освітнього рівня і таке інше. Зрештою, все це разом визначає спеціалізацію, рівень, структуру та склад господарського комплексу. Територіальна цілісність, як відомо, визначається адміністративним розподілом, який склався історично. Україна має адміністративний розподіл за областями зі своїми органами місцевого самоврядування. За своїми природнокліматичними умовами територія України поділяється на західний, східний, північний, південний та центральний регіони. Але цей розподіл не має узаконеного адміністративного розподілу, що робить можливим розглядати область як адміністративну одиницю.

Досі вітчизняні спеціалісти в галузі регіональної економіки не дійшли до однієї думки щодо визначення поняття регіону. Більшість з них за регіон вважають однорідне соціально-економічне та еколого-географічне просторове формування [1-4 та ін.]. При цьому ігнорується такий фактор як наявність автономної системи управління. Тому можна прийняти існуючу регіональну градацію, яка загально відома.

При районуванні слід враховувати існуючу транспортну мережу, основні види продукції, що характерні для того чи іншого регіону тощо. Природокористування визначає характер виробничо-господарського комплексу. Це формує так звану територіальну спеціалізацію та її структуру. Якщо розглядати регіони з цієї точки зору, то можна констатувати, що всі вони поділяються на розвинені промислові (по виготовленню продукції), добувні (видобування корисних копалин) та переробні, а також на аграрно-промислові. Наведена характеристика формує і трудові ресурси, а також науково-промисловий потенціал. Тому регіон являє собою досить складний територіально-промисловий комплекс (ТПК) з досить складною структурою, складом окремих структурних одиниць та рівнем спеціалізації.

Управління розвитком регіону охоплює всю сукупність організацій різних форм власності, які ведуть свою господарську діяльність на певній території. Найбільш ґрунтовною є точка зору згідно з якою як об'єкт регіонального управління розглядаються процеси найбільш раціонального використання різного роду територіальних ресурсів з урахуванням умов відтворення. Тому і завдання місцевих органів самоврядування полягають в раціональному використанні промислового потенціалу, трудових ресурсів, в покращенні природокористування.

Вирішення цих проблем, в першу чергу, потребує посиленої уваги до розробки стратегічних напрямів розвитку та функціонування територіально-промислового комплексу кожного регіону. Але важливим при цьому є те, що багато підприємств, що знаходяться на території того чи іншого регіону, ще підпорядковані окремим галузям (галузеве підпорядкування). Все це значно ускладнює процес управління ТПК і робить завдання стратегічного управління розвитком і функціонуванням досить складним. Особливо важливим елементом та стадією стратегічного прогнозування на рівні регіону є вірне визначення пріоритетів як територіального, так і галузевого розвитку окремих підприємств з врахуванням всіх факторів, що на них впливають. Відомо, що галузевий і територіальний розподіл суспільної праці є різновидом розподілу праці взагалі.

Галузевий розподіл впливає з необхідності організації та управління упорядкованого суспільного виробництва як галузевої системи. З іншого боку, наявність територіального розподілу зумовлена об'єктивною необхідністю організації та упорядкування суспільного виробництва як територіальної системи. Зв'язок між ними обумовлюється суспільними інтересами, що виникають при виробництві, розподілі, обліку та споживанні результатів виробництва. Виходячи з аналізу існуючої ситуації, можна констатувати, що галузева структура управління розвитком тою чи іншою мірою уже склалась, має свою структуру, склад окремих елементів тощо, чого не можна сказати про розвиток та функціонування регіональних систем. Не зважаючи на існуючі законодавчу базу та правове забезпечення місцевого самоврядування, занадто багато питань у цій сфері потребують свого удосконалення та вирішення. В підвищенні ефективності та впливу регіональної складової необхідно значно посилити досягнутий рівень розвитку продуктивних сил та характер виробничих відносин, що виникають з економічних інтересів та потреб.

Проблемам найбільш ефективного сполучення територіального та галузевого управління присвячена значна кількість наукових робіт, написаних протягом довгого періоду часу як в нашій країні, так і за рубежом [5, 6 та ін.]. В роботах цих та інших авторів визначаються принципи формування систем управління, розподіл функцій управління, організаційні структури територіально-промислових комплексів і ціла низка інших питань і проблем, що виникають з основних засад сполучення територіального та галузевого управління.

Тому що протягом багатьох років взагалі мала перевагу галузева структура управління, то сьогодні необхідно значно підсилити роль регіонального управління, яке має зайняти рівноправне положення з галузевим, оскільки тільки в такому співвідношенні можливо досягти успіху в розвитку економіки регіонів і держави в цілому. Особливості посилення регіонального управління на сучасному етапі обумовлюється, по-перше, умовами взаємного посилення централізованого і демократичного, економічного і соціального напрямів в управлінні господарським комплексом держави в цілому. По-друге, здається досягнуто розуміння того, що не можливо віддавати перевагу будь-якому одному принципу управління – галузевому чи регіональному. Поряд з розвитком галузевого управління значно змінилась роль і самостійність підприємств на місцях, що вимагає суттєвого підвищення ролі впливу органів місцевого самоврядування на їх виробничу діяльність, або регіонального управління для координації їх діяльності, економічної стабілізації та ін.

Особливістю сучасного етапу розвитку регіональної економіки є вирішення проблем охорони природного середовища, підвищення ефективності функціонування існуючих виробничих потужностей, їх модернізація і подальший розвиток інвестування капіталу в розвиток регіону, підвищення життєвого рівня населення. Без сумніву вирішення цих проблем можливе тільки на основі правильного визначення пріоритетів, а також розробки стратегічних цілей і шляхів їх досягнення. Все це можливе лише на базі неперервного удосконалення форм і методів регіонального управління.

Державне управління має бути спрямоване на обґрунтування стратегій розвитку всієї економічної системи, визначення загальних критеріїв та цілей розвитку економіки в цілому, розробку шляхів та методів досягнення високих результатів діяльності. Але це прерогатива державних органів влади. Для регіонального самоуправління це необхідні, але далеко недостатні речі.

У ринкових умовах суттєве значення має комплексний соціально-економічний розвиток регіонів. Це розуміється як цілеспрямований процес, зорієнтований на взаємопов'язаний і не суперечний розвиток галузевих підприємств різних форм власності, економічних суб'єктів господарювання, які забезпечують соціальний розвиток населення та рівень його життя. Звідси випливають завдання регіонального розвитку:

- створення найбільш сприятливих умов соціального розвитку регіону, створення робочих місць, підвищення зайнятості населення;
- забезпечення раціонального співвідношення розвитку виробничої і невиробничої сфери, соціальної і виробничої інфраструктури;
- розумного використання природно-економічного потенціалу регіону, збереження природного середовища та покращення його стану;
- забезпечення сприятливих умов для розвитку та зростання ринкових позицій;
- формування внутрішньорегіональної структури виробництва та розміщення продуктивних сил;
- підтримка малого бізнесу, а також тих секторів економіки, які дуже необхідні для забезпечення життєвого рівня населення, але не спроможні забезпечити себе фінансовими ресурсами;
- стабільне забезпечення регіону необхідною продукцією та послугами;

– невинне підвищення фінансового стану регіону.

Розглянемо найважливіші фактори регіонального управління, які необхідно врахувати при розробці стратегічних напрямків.

Одним з них є форма територіальної організації суспільного виробництва. До цих форм слід віднести, по-перше, спеціалізацію суспільного виробництва. Спеціалізація виробництва в регіоні визначається територіальним розділом праці на виробництві одного або декількох видів продукції. В свою чергу, рівень спеціалізації в регіоні є також і галузевою характеристикою. Тому рівень спеціалізації може бути виміром галузевого управління. Звичайно спеціалізація в рамках господарського комплексу дозволяє значно ефективніше використовувати сучасні технології, стимулювати впровадження нової техніки та інше. В цьому випадку в цих умовах різко зростає роль транспорту як зв'язуючої ланки між господарськими спеціалізованими виробництвами і між регіонами.

Велике значення як фактор регіонального розвитку має комбінування (диверсифікація) виробництва. Комбінування або диверсифікація виробництва ґрунтується на комплексному використанні місцевої сировини, її переробці, створенні безвідходного виробництва, а також створює передумови до появи нових матеріалів, які можуть бути використані в суміжних галузях замість традиційних.

Наступний фактор – це концентрація виробництва, яка проявляється в розмірах або потужностях підприємств. Концентрація виробництва в регіоні дає можливість значно покращити інноваційну діяльність шляхом створення дослідно-експериментальних центрів окремих підрозділів та комплексів.

Суттєве значення на регіональному рівні має галузева структура виробництва. Це один з найважливіших факторів впливу на ефективність регіонального управління. Як правило, галузева структура виробництва регіону формується в залежності від природних ресурсів, які є на території регіону, і це є більшою мірою історичним процесом. Так, наприклад, східний регіон характерний видобувною промисловістю, тому і структура промисловості відноситься до цієї галузі. Є регіони, в яких переважають переробні галузі, що формує відповідну промислову структуру. З точки зору управління, це створює умови господарювання з максимальним використанням матеріальних ресурсів, умови планування їх видобування чи переробки, раціонального економічного зв'язку між окремими підприємствами та на міжрегіональному рівні, розробки стратегії розвитку, залучення інвесторів тощо.

Регіональна структура виробництва тісно пов'язана зі структурою та асортиментом промислової продукції, що випускається в регіоні, а це вже є основою вирішення проблеми збуту, визначення ціни на продукцію, що виробляється, а також формування місцевого бюджету.

Територіальна структура суспільного виробництва створює передумови розвитку продуктивних сил, збільшенню робочих місць і, як слідство, збільшенню зайнятості населення, розробки структури капітальних вкладень, підвищенню добробуту населення регіону.

Рівень спеціалізації, кооперування, комбінування та взагалі структури суспільного виробництва регіону визначає рівень розвитку інфраструктури та транспортного комплексу як складової інфраструктури.

Інфраструктура та ступінь її розвитку є характеристикою стану економічної системи регіону.

Таким чином, рівень розвитку виробничої структури, спеціалізації, концентрації, внутрішньої і міжрегіональної кооперації визначають рівень використання основних засобів виробництва, умов праці, задоволення матеріальних та духовних потреб населення регіону, забезпечує належний рівень комплексного вирішення проблем науково-технічного прогресу, підвищення ефективності капітальних вкладень, розвитку зовнішньоекономічних міжрегіональних зв'язків.

Література

1. *Региональная экономика: планирование, прогнозирование, управление* / А.С. Емельянов, В.Ф. Беседин, Е.Д. Клименко и др. – К.: Наукова думка, 1989. – 270 с.
2. *Региональная экономика* / Т.Г. Морозова, М.П. Победина, Г.Б. Поляк и др.; Под ред. Т.Г. Морозова – М.: Банки и биржи, «ЮНИТИ», 1995. – 304 с.
3. *Гранберг А.Г. Основы региональной экономики.* – М.: ГУ ВШЭ, 2000.
4. *Сигов И.И. Региональная экономика (понятийный аппарат).* – С.Пб.: ИРЭ РАН, 2000. – 77 с.
5. *Мильнер Б.З., Евенко Л.И., Рапопорт В.С. Системный подход к организации управления.* – М.: Экономика, 1983. – 224 с.
6. *Битунув В.В. Отрасль и территория (экономический анализ).* – М.: Мысль, 1987. – 156 с.